

A NEMIERŐSZAK-MÍTOSZOK ELFOGADÁSA SKÁLA (NEMES) MAGYAR ADAPTÁCIÓJA

NYÚL Boglárka
ELTE PPK, Pszichológiai Doktori Iskola
nyul.boglarka@ppk.elte.hu

FERENCZY Dávid
ELTE PPK, pszichológia BA

KENDE Anna
ELTE PPK, Pszichológiai Intézet

SZABÓ MÓNKA
ELTE PPK, Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Intézet

ÖSSZEFOGLALÓ

Háttér és célkitűzések: A vizsgálat célja az Illinois Rape Myth Acceptance Scale (McMahon és Farmer, 2011) hazai adaptációja volt.

Módszer: A vizsgálatban ($N = 758$) konfirmatív faktoranalízist végeztünk. A validitást az Igazságos világba vetett hitet mérő skálával és a Glick és Fiske-féle Ambivalens Szexizmus kérdőívvel ellenőriztük.

Eredmények: A magyar mintán az eredetivel megegyező faktorstruktúrát kaptunk. A férfi résztvevők jobban elfogadták a nemierőszak-mítoszait, mint a nők. Akik jobban elfogadták a ezeket a mítoszokat, a világot igazságosabb helynek látták és jobban egyetértettek a szexista vélekedésekkel.

Következtetések: Összegezve, a nemierőszak-mítoszok elfogadása skála hazánkban is érvényes és valid kérdőív.

Kulcsszavak: nemierőszak-mítoszok, szexizmus, igazságos világba vetett hit, áldozathibáztatás

„Tehetsz róla, tehetsz ellene!” üzenték a Pécsi Rendőrkapitányság 2014-es, nemi erőszakra szóló prevenciós kisfilmjei a fiatal, bulizó lányoknak. A „kihívóan öltöző”, majd alkoholt fogyasztó és fiúkkal táncoló lány

szeme előtt fel-felvillan a rövidfilmben jövőbeli, megerőszakolt önmaga, majd az utolsó részlet végén megjelenik az elkövető, egy deviánsnak tűnő férfi. Vajon mit üzennek ezek a filmek a nemi erőszakról?

Többek között azt, hogy az áldozat tehet az erőszakról, ami legtöbbször sötét sikátorokban történik, amit a társadalom peremén élő ismeretlen gonosz követ el. A filmek azért váltottak ki széleskörű felháborodást, mert ez az üzenet a nemi erőszakkal kapcsolatos tévhiteket, azaz mítoszokat erősíti meg, amelyek nemcsak az áldozat, hanem a társadalom számára is károsak.

BEVEZETÉS

A nők elleni erőszak jelenségére az 1970-es években hívták fel először a figyelmet (pl. Brownmiller, 1975), majd az 1995-ös IV. Női Világkonferencián (*Fourth World Conference on Women*) a nők elleni erőszakot olyan kritikus témának nyilvánították, amivel szemben mielőbb cselekedni kell (World Health Organization, 2002). Az European Union Agency for Fundamental Rights legfrissebb, huszonnyolc európai országban készült vizsgálatából kiderült, hogy tizenöt éves kora előtt tíz nőből egy tapasztalt valamilyen formában szexuális erőszakot, és húszból egy nőt megerősztakoltak (5%). Tizenöt éves koruk után a nők 33%-át bántalmazta jelenlegi vagy korábbi párja fizikailag és/vagy szexuálisan.

Szexuális erőszakról beszélünk, „ha valakit erőszakkal, kényszerrel, manipulációval vagy visszaélve – akár a koránál, akár a betegségénél vagy fogyatékosságánál fogva, akár bármely más okból, illetve alkohol vagy más szer hatása miatt – beleegyezésre nem képes állapotával, bármilyen általa nem akart szexuális cselekvésbe vonnak” (Bethlen és Pap, 2012: 6.).

A nemi erőszaknak komoly fizikai, egészségügyi, pszichológiai, szociális és gazdasági következményei vannak. A túlélők

5%-ánál bekövetkezhet nem kívánt terhesség, nemi betegség, gyakori tünet az alvászavar, a szexuális viselkedés megváltozása, az elhízás, a magas vérnyomás és a koleszterinszint-emelkedés. A pszichés következmények közé tartozik a poszttraumatikus stressz-zavar, a depresszió, az áldozatok gyakrabban dohányoznak, körükben kétszer gyakoribb az alkoholabúzus, és négyszer valószínűbb, hogy öngyilkosságot követnek el (World Health Organization, 2007). Az egyéni hatásokon túl, a társadalom számára is kimutatható gazdasági következményei vannak a nemi erőszaknak. Ilyenek például az esetleges feljelentést követő nyomozás és eljárás, az azonnali és a hosszú távú egészségügyi kiadások (ellátás, szűrővizsgálatok, pszichés következmények kezelése stb.), és ide tartoznak még a munkából való ideiglenes vagy tartós kiesés gazdasági következményei is. Nagy-Britanniában 2003–2004-ben a szexuális bűncselekmények összköltsége 8,5 milliárd font volt, azaz minden egyes nemi erőszak hozzávetőlegesen 76 000 fontjába „került” az államnak (Norfolk, 2011).

A nyilvánvaló súlyos következmények ellenére a rendőrségi bejelentések száma mégis elmarad a kutatásokban, nem állami szervek által végzett felméréseken bevallott esetektől. Az áldozatok csupán 14%-a fordult a rendőrséghez a párja által elkövetett legsúlyosabb bűncselekményekkel, és csak 13%-uk nempartner által elkövetett erőszakkal (European Union Agency for Fundamental Rights, 2014). Wirth és Winkler (2015) számításai szerint Magyarországon szexuális erőszak esetében az esetek 0,24%-át jelentik be. A bejelentett esetek számát nézve hasonló eredményt láthatunk: Magyarországon sokkal kevesebb a bejelentés, mint a hasonló nagyságú Belgiumban vagy Cseh Köztársaságban (Amnesty International, 2007;

European Union Agency for Fundamental Rights, 2014). Mivel ezek a számok nagyon alacsonyak, felmerül a kérdés, hogy miért nem jelentik be többen az erőszakot. A bejelentések alacsony számának hátterében leginkább a büntudat és a szégyen, a bizalommal kapcsolatos aggodalmak, valamint az attól való félelem áll, hogy megkérdőjelezzék szavahihetőségüket (Sable és mtsai, 2006) A traumából való felépülést befolyásolhatja a társadalom és az áldozat nemi és szexuális erőszakra való reprezentációja (Egan és Wilson, 2012). Ezek forrása lehet az információhiány, a sztereotípiák vagy az előítéletek, melyek alapkövei lehetnek az ún. nemierőszak-mítoszoknak (Lonsway és Fitzgerald, 1994; Payne és mtsai, 1999).

Anderson és mtsai (1997) szerint három elméleti perspektívából szokták vizsgálni az egyéni különbségeket a nőkkel szembeni ellenséges viszonyulások kapcsán. A pszichiátriai perspektíva alapján a férfiak nőkkel szemben ellenséges viselkedése a nőkkel való korábbi negatív tapasztalataikra vezethető vissza. Ez a megközelítés elkülöníti egymástól a nőkkel szembeni agressziót az agresszív személyiségtől. Vannak kutatások, melyek összefüggést találtak bizonyos személyiségjegyek és a nemi erőszakkal kapcsolatos attitűdök között (Jonason és mtsai, 2017; Watts és mtsai, 2017).

Az evolúciós perspektíva szerint az emberi viselkedés legfőbb mozgatórugója a reprodukciós siker maximalizálása, amely az ivaros szaporodás jellegzetességei miatt eltérő stratégiát kíván meg a férfiak és a nők csoportjától. A férfiaknak érdekében áll egyrésztől kontrollálni a nők szexualitását, másrésztől pedig minél több nőhöz szexuálisan „hozzáférni”. Eszerint a nők feletti kontroll egyik eszköze a férfiak számára a nőkkel szembeni dominancia,

illetve ellenségesség, szélsőséges esetben az agresszió.

A feminista perspektíva szerint – amely a szociálkonstruktivista megközelítés jegyeit viseli – a férfiak agressziója a nőkkel szemben a társadalmi közegre, az ott megjelenő normákra és sztereotípiákra vezethető vissza. A tradicionális férfiszerep kulcsjellemzője a dominancia, amely az agresszió bizonyos típusait is elfogadhatóvá teszi, mely a nőkkel szembeni erőszakot is eredményezheti. Ez utóbbi különösen azokban a helyzetekben igaz, amikor a nők nem viselkednek a tradicionális nemi szerepeiknek megfelelően. Ezért a „szabályszegésért” járó büntetésként igazolhatóvá válhat a velük szemben alkalmazott agresszió. Ez utóbbi perspektívát támogatják azon kutatások eredményei, melyek a társas normák szerepét vizsgálták a nemi erőszakkal szembeni attitűdökkel kapcsolatban (pl. Bohner és mtsai, 2006). Illetve alátámaszthatják olyan kutatási eredmények, melyek különbséget találtak magasabb és alacsonyabb hipermaszkulinitású csoportok, mint a sportolók, diákszövetségi (*fraternity*) tagok és a nemsportolók, és nemtagok között a szexuális kényszerítésre való hajlandóságában és a nemi erőszakkal kapcsolatos attitűdökben (Murnen és Kohlman, 2007; Young és mtsai, 2017). A fentiekben ismertetett három megközelítés közül jelen vizsgálatunkban a legutóbbi, szociálkonstruktivista paradigma alapján vizsgáljuk a nemi erőszakot mint a nőkkel szembeni agresszív viselkedés egy formáját.

A nemierőszak-mítoszok

A nemierőszak-mítoszokat először szociológusok és különböző feminista kritikai tanulmányok említik az 1970-es években. Lonsway és Fitzgerald (1994: 134) megha-

tározása szerint ezek olyan attitűdök és hiedelmek, melyek általában hamisak, de széleskörben és hosszú időn keresztül fenn-tartottak, és a férfiak nők elleni szexuális agressziójának tagadását vagy igazolását szolgálják. Minél jobban egyetért valaki a nemierőszak-mítoszokkal, annál kevésbé hajlandó segítséget nyújtani az áldozatnak (Foster és Kidd, 2014). Ugyanakkor fontos megemlíteni, hogy nemi erőszakot nem csak férfiak követhetnek el, és nem csak nők lehetnek áldozatok.

Az eddigi kutatások eredményei alapján egyértelműnek tűnik, hogy a nemi erőszak és más szexuális bűncselekmények elkövetésének egyik legerősebb prediktora a nemierőszak-mítoszok elfogadása (Bohner és mtsai, 1998; Bohner és mtsai, 2005; Lonsway és Fitzgerald, 1994; Murnen és mtsai, 2002). A nemierőszak-mítoszok, mint más kognitív sémák az információfeldolgozást is befolyásolják (Eyssel és Bohner, 2011; Süßenbach és mtsai, 2012). A magas nemierőszakmítosz-elfogadást mutató férfiak a nők barátságos viselkedését gyakrabban címkézték szexuálisan felhívó jellegűnek (Haworth-Hoepfner, 1998), míg a nemierőszak-mítoszokkal nagymértékben egyetértő személy a büntetőjogi meghatározásnak is eleget tevő nemi erőszak-történetet is kevésbé hajlamos nemi erőszaknak címkézni (Burt és Albin, 1981; Norris és Cubbins, 1992).

A nemierőszak-mítoszok – hasonlóan a többi hiedelemhez – sajátos funkcióval bírnak, amelyek két kategóriába sorolhatók: egyrészt, hogy a nők hazudnak a nemi erőszakról, másrészt, hogy nemi erőszak csak „bizonyos típusú” nőkkel történhet. Az előbbi mítoszok negligálják a nemi erőszak széleskörű elterjedtségét, az utóbbiak tagadják annak az esélyét, hogy nemi erőszak bárkivel megtörténhet, így csökkentve

a világ kiszámíthatatlansága felett érzett szorongást (Lonsway és Fitzgerald, 1994).

Az igazságos világba vetett hit és a nemierőszak-mítoszok

Az igazságos világba vetett hit elmélete szerint az emberek arra törekszenek, hogy a világot igazságos helynek lássák, ahol mindenkivel az történik, amit megérdemel, és mindenki azt érdemli, ami történik vele (Lerner, 1980). Ha ennek ellentmondó esemény történik, a megítélő az eseményt ignorálja, és az áldozatot leértékeli, így őrizve meg saját biztonságérzetét (Lerner, 1980). Amennyiben mégis valamiféle szerencsétlenség éri a személyt, úgy igyekszik visszaállítani a hitét, és valamilyen okot találni arra, hogy ez miért történhetett meg vele (Haynes és Olson, 2006).

A nemierőszak-mítoszok és az igazságos világba vetett hit hasonló funkcióval bírnak. A kutatások szerint ez a két nézetrendszer egymással összefügg (Strömwall és mtsai, 2014), bár a közöttük lévő kapcsolat nem egyértelmű. Egyes kutatások szerint a magasabb igazságos világba vetett hittel rendelkező személyek nagyobb felelősséget tulajdonítottak az áldozatnak (Adolfsson és Strömwall, 2017; Furnham, 2003; Yamawaki, 2007; Vonderhaar és Carmody, 2015; Whatley és Riggion, 1993). Más kutatások ugyanakkor nem mutatnak ki ilyen összefüggést (Hammond és mtsai, 2011), és vannak eredmények, melyek szerint fordított összefüggés figyelhető meg (Bruggen és Grubb, 2014; Lambert és Raichle, 2000).

A szexizmus és a nemierőszak-mítoszok

A szexizmus fogalma alatt azt az ideológiarendszert értjük, amely igazolását adja

a nemek közötti különbségeknek és egyenlőtlenségeknek. A nézetek mellett ez különféle gyakorlatokat is jelent, melyek a megkülönböztető bánásmód számtalan formáját eredményezik (Kovács, 2004; Swim és mtsai, 2001).

A nőkkel szembeni erőszak és a nemek közötti egyenlőtlenség mind okozói, mind következményei lehetnek egymásnak (World Health Organization, 2002). A nemierőszak-mítoszok az adott kultúra maszkulinitásról alkotott képének függvényei, hiszen ezekben a nézetekben a nőt elnyomó, intoleráns hiedelmek jelennek meg. Minél konzervatívabb az adott kultúra vagy minél konzervatívabb az adott személy a nemi szerepekkel kapcsolatban, annál hajlamosabb lesz a nemierőszak-mítoszok elfogadására és az áldozathibáztatásra (Aosved és Long, 2006; Foster és Kidd, 2014). A szexizmus, a nőkkel szembeni negatív sztereotipikus attitűdök és a szexuális bántalmazásokkal kapcsolatos elfogadott viselkedés együtt járnak a nemierőszak-mítoszokkal (Aosved és Long, 2006; Cassel, 2012; Custers és McNallie, 2017 LeMaire és mtsai, 2016). Egy laboratóriumi kísérletben a nemierőszak-mítoszokat elfogadó személyeknél a nőkkel szembeni agresszívabb viselkedést figyeltek meg (Malamuth és mtsai, 1991). A nemierőszak-mítoszok elfogadásának szempontjából az ellenséges szexizmus az egyik legerősebb prediktor, de a jóindulatú szexizmus is pozitívan korrelál vele (Abrams és mtsai, 2003; Chapleau és mtsai, 2007; Viki és Abrams, 2002; Viki és mtsai, 2004). A jóindulatú szexizmus és az áldozat hibáztatása közötti pozitív korrelációnál mediáló tényező, hogy az áldozat „hölgyhöz méltóan” viselkedett-e, azaz nem fogyasztott alkoholt, nem viselt „kihívó” ruhát, és nem beszélt idegenek-

kel (Abrams és mtsai, 2003). Amennyiben ez nem teljesült, a megítélők nem találták az áldozatot érdemesnek a paternalizmusból fakadó, nőknek járó védelemre (Abrams és mtsai, 2003; Chapleau és mtsai, 2007).

VIZSGÁLAT

Célkitűzések

Jelen tanulmány célja az Updated Illinois Rape Myth Acceptance Scale (rövid verzió, McMahon és Farmer, 2011) (Nemierőszak-mítoszok Elfogadása Kérdőív, NEMES) magyar viszonyokra való adaptálása. Két adatfelvételben, nagymintás kérdőíves módszerrel gyűjtött adatokon vizsgáltuk a skála faktorszerkezetét és reliabilitását, ezen túlmutatóan teszteltük az összefüggéseket a nemierőszak-mítoszok elfogadása és az igazságos világba vetett hit, valamint a szexizmus között, felderítve a férfiak és nők választásai közötti különbségeket is.

Résztevők és eljárás

Az adatgyűjtés részben offline ($N = 77$) csoportosan, anonim módon, részben online ($N = 681$) módon valósult meg, hogy illesztett mintán megvizsgáljuk, van-e különbség a két kitöltési mód között. 2014 őszén, hozzáférés alapú mintavétellel történt az adatfelvétel, az Egyesített Pszichológiai Kutatásetikai Bizottság etikai engedélyével. Az offline kitöltők egy budapesti egyetem hallgatói voltak, akiket egyetemi oktatóikon keresztül kértünk fel a vizsgálatban való részvételre. Az online kitöltőket egyetemi levelezőlistákon, különböző közösségi oldalak nyilvános felületein és az ESZTER Alapítvány oldalán keresztül

értük el. A kérdőívcsomag végén feltüntetünk bántalmazottakkal foglalkozó alapítványok elérhetőségeit, jelezve, hova fordulhatnak a kitöltők, ha a téma felzaklatta őket.

Összesen 758 fő töltötte ki a kérdőívcsomagot ($N_{\text{férfi}} = 193$; $N_{\text{nő}} = 562$; $M_{\text{kor}} = 27,91$ $SD_{\text{kor}} = 10,37$). Három kitöltő nem kívánta megadni a nemét, egy fő nem adta meg az életkorát. A mintában a vizsgálati személyek 7,3%-a ($N = 55$) jelezte, hogy nemi erőszak áldozata volt. Ez a nemierőszak-érintettség adatokhoz (5%) képest magasabb arány, amit okozhatott az, hogy nemierőszak-túlélőkkel foglalkozó alapítvány is megosztotta a kérdőívünket, illetve az, hogy az áldozatok motíváltabbak lehettek kifejezni véleményüket. A vizsgálati személyek 9,8% jelezte, hogy érintett, vagyis közeli családtagja, szerette vagy jó barátja/barátnője nemi erőszak áldozat ($N = 74$). Erre a kérdésre a minta 5,1%-a ($N = 39$) nem válaszolt. A kitöltők nagy része egyetemista ($N = 576$), de bevontunk más végzettségű és korú felnőtteket is ($N = 182$).

Eszközök

Updated Illinois Rape Myth Acceptance Scale – Nemierőszak-mítosz elfogadása skála (NEMES). McMahon és Farmer (2011) 19 tételű kérdőívének fordítását használtuk, amely Payne, Lonsway és Fitzgerald (1994, 1999) korábbi skálájának egy felújított változata. A tételek 5 alskálába tagozódtak, ezek: *Nem erőszak volt* (It Wasn't Really Rape) 4 tétel; *Nem ez volt a szándéka* (az elkövetőnek) (He Didn't Mean To) 4 tétel; *Nem ez volt a szándéka* (intoxikációs) (az elkövetőnek) [He Didn't Mean To (intoxication)] 3 tétel; *Hazudott róla* (az áldozat) (She Lied) 5 tétel; *Ő is tehet róla* (az áldozat) (She Asked For It) 4 tétel. A kérdőív 8. tétele két alskálához (4. és 5.) is

tartozik. A válaszadók 5 fokú Likert-skálán fejezhetik ki egyetértésüket minden egyes tétellel kapcsolatban, a magasabb pontszám minden esetben a nemierőszak-mítoszokkal való magasabb egyetértést jelez.

A kérdőív magyar nyelvre való átültetése során először két független személy magyarra fordította a kérdőívet, és kialakított egy közös változatot, majd egy harmadik személy visszafordította azt angolra. Ezt a változatot elküldtük az Updated Illinois Rape Myth Acceptance Scale egyik megalkotójának, Sarah McMahnak, aki azt a módosítást kérte, hogy a 3. tételben („If a girl goes to a room alone with a guy at a party. it is her own fault if she is raped”). érzékeltessük, hogy a leírt esemény egy buliban történik. A végleges tétel ennek alapján így hangzik: „Ha egy lány egy sráccal kettesben bemegy egy szobába egy buliban. akkor magának köszönheti. ha megerőszo-kolják”. A javítást követően a szerző engedélyezte a kérdőív használatát.

Glick és Fiske-féle Ambivalens Szexizmus Kérdőív. A kérdőívet két alskála alkotja, az *Ellenséges szexizmus* (10 tétel; $\alpha = 0,85$; jelen kutatásban $\alpha = 0,89$) és a *Jóindulatú szexizmus* (11 tétel; $\alpha = 0,78$; jelen kutatásban $\alpha = 0,86$) mely utóbbit három alskála alkot: a *Heteroszexuális intimitás* (4 tétel), a *Védelmző paternalizmus* (4 tétel) és a *Nemi megkülönböztetés* (3 tétel). A válaszadók 5-fokú Likert-skálán fejezhetik ki egyetértésüket az egyes állításokkal (Glick és Fiske, 1996; magyar adaptáció: Szabó, 2008).

Igazságos Világba Vetett Hitet Mérő Skála. A mérőeszközt két alskála alkotja, az *Általános igazságos világba vetett hit* (4 tétel; $\alpha = 0,75$; jelen kutatásban $\alpha = 0,75$), mely azt méri, hogy az egyén szerint a világ általában véve mennyire igazságos, és a *Személyes igazságos világba vetett hit*

(4 tétel; $\alpha = 0,86$ jelen kutatásban $\alpha = 0,84$). A válaszadók 6-fokú Likert-skálán ítélik meg, hogy mennyire értenek egyet az állításokkal. A skála megbízhatósága jó, $\alpha = 0,88$ (jelen kutatásban $\alpha = 0,84$). (Dalbert, 1999; magyar adaptáció: Berkics, 2008).

EREDMÉNYEK

Az adatokat az SPSS Programcsomag 22.0-ás verziójával, illetve az MPlus 6.11-es verziójával elemeztük. Megvizsgáltuk az adatok normális eloszlását, majd megerősítő faktoranalízist végeztünk a Nemierőszak-mítoszok Elfogadása Skálán, melyet a kérdőív mutatóinak ellenőrzésére szolgáló reliabilitás-vizsgálat követett. Ezután a validitást ellenőrizendő független mintás t-próbát végeztünk, hogy összehasonlítsuk a női és férfi kitöltőket a nemierőszak-mítoszok elfogadása tekintetében; Pearson-féle korrelációt használtunk a nemierőszak-mítoszok szexizmussal, valamint az igazságos világba vetett hittel való együttjárásának tesztelésére.

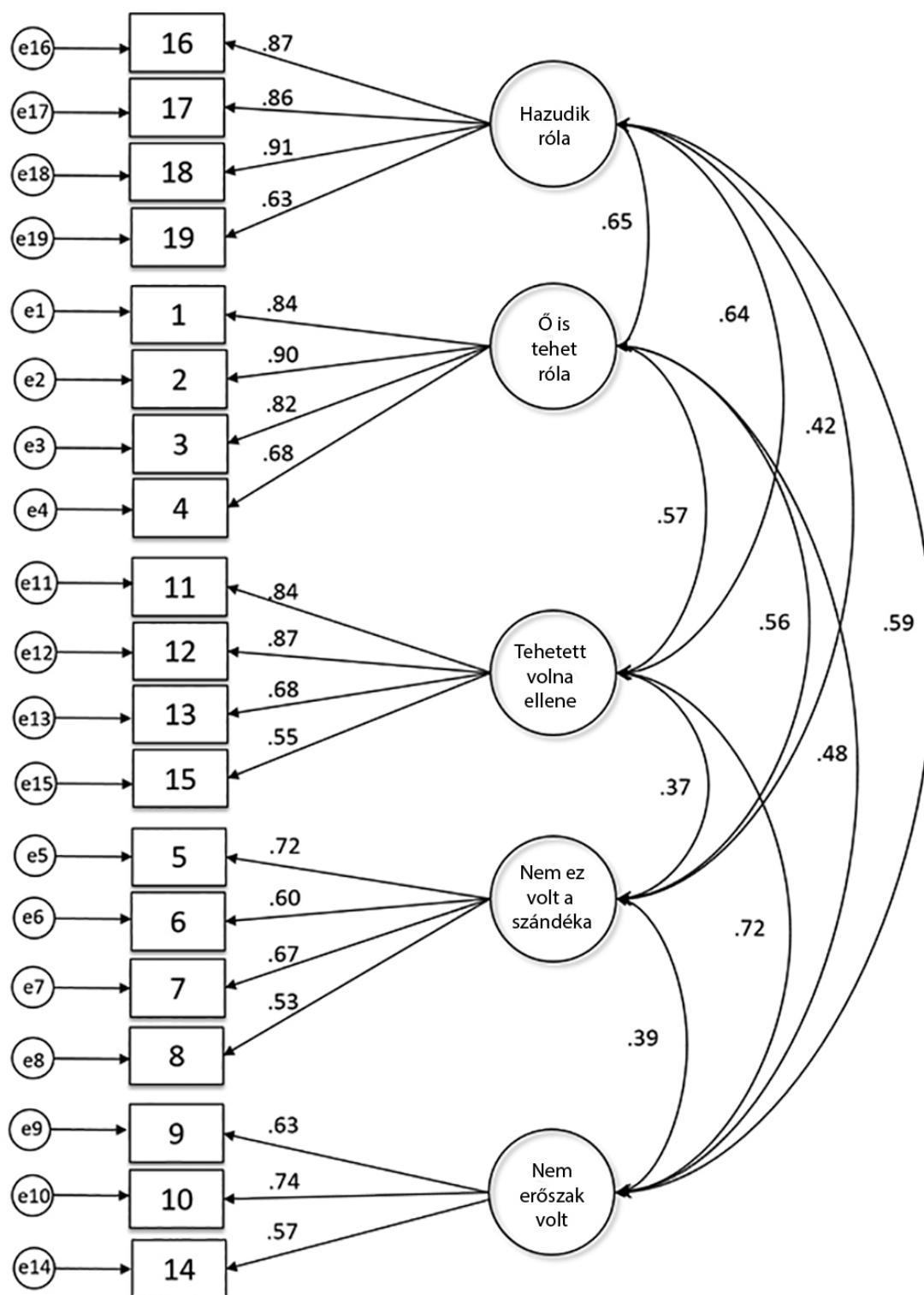
Az online és offline adatok összevonnaként független mintás t-próbával ellenőriztük nem, kor, végzettség és szakirány szempontjából illesztett mintán. A t-próba egyik teszt esetében sem szignifikáns [Igazságos Világba Vetett Hit ($t(102) = -0,637$, $p = 0,53$); Ambivalens szexizmus ($t(102) = 0,45$, $p = 0,66$); Nemierőszak-mítosz elfogadása skála ($t(102) = 0,36$, $p = 0,72$)], tehát nincs különbség az online és az offline adatkitöltők válaszai között a kitöltés típusának függvényében.

Leíró statisztikai adatok: megerősítő faktorelemzés és reliabilitás-mutatók

A modellek illeszkedésének vizsgálatokor a Khi-négyzetet, az SRMR-t, az RMSEA-t,

a CFI-t és a TLI-t vettük figyelembe. A Khi-négyzet az elvárt és a megfigyelt kovarianciamátrixok közötti különbséget mutatja: minél jobban közelít a nullához, annál jobb a modell illeszkedése. Az SRMR a hipotetikus modell és a megfigyelt modell kovarianciamátrixa közötti eltérés négyzetgyöke: minél közelebb van a nullához, annál jobban illeszkedik a modellünk: 0,05 alatt jó, 0,08 alatt elfogadható az illeszkedés. Az RMSEA a populáció kovarianciamátrixát és a hipotetikus modellt hasonlítja össze, az értéke 0,05 alatt jó illeszkedést jelent. Ha a pClose mutató szignifikáns, a modell illeszkedése nem tekinthető jónak. A CFI és a TLI a megfigyelt modell és a hipotetikus modell közötti különbséget vizsgálja, 0,85 felett megfelelő az illeszkedés (Bollen, 1989; Brown, 2006; Geiser, 2012; Kenny, 2015; Faragó és Kende, 2017). Robusztus maximum likelihood mellett az Akaike-féle információs kritérium alapján állapítottuk meg, hogy melyik modellünk a legjobb. Minél alacsonyabb ez az érték, modellünk annál jobb (Akaike, 1974).

A skála adatainak megerősítő faktorelemzést végeztünk. A megerősítő elemzés alapján a kérdőív eredeti faktorstruktúrájának mutatói megfelelőek ($\chi^2 = 453,52$; $df = 141$; RMSEA = 0,054; pClose = 0,111; CFI = 0,939; TLI = 0,927; SRMR = 0,055; Akaike = 46835,994). Ugyanakkor a modell modifikációs indexei alapján két tétel ezen a mintán jobban illeszkedik egy másik alszálába. Az eredeti kérdőívben a 8. tételt mind a negyedik, mind az ötödik alszálába besorolták. Mivel a standardizált eredmények szerint nagyon alacsony volt ennek a tételnek a töltése az ötödik alszálára, ezért ezt eltávolítottuk onnan. A modell újraszpecifikációjával az illeszkedési mutatók javultak ($\chi^2 = 406,26$; $df = 142$; RMSEA = 0,05; pClose = 0,0542;

1. ábra. A Nemierőszak-mítoszok elfogadása skála faktorstruktúrája

1. táblázat. A Nemierőszak-mítosz elfogadása skála alapstatisztikái

	átlag	szórás	minimum	maximum
Nemierőszak-mítosz elfogadása skála	2,58	0,98	1	7
Hazudik róla	2,65	1,36	1	7
Ő is tehet róla	3,22	1,66	1	7
Tehetett volna ellene	2,10	1,29	1	7
Nem ez volt a szándéka	3,24	1,30	1	7
Nem erőszak volt	1,47	0,81	1	7

CFI = 0,95; TLI = 0,94; SRMR = 0,05; Akaike = 46764,708). A teljes skála Cronbach-alfa mutatója $\alpha = 0,91$. A kérdőív végleges magyar változatát lásd az 1. mellékletben.

1. alskála „*Hazudik róla*”: nem erőszak, hanem szexuális aktus történt, és ebbe az áldozat is beleegyezett, ám később ezt visszavonta vagy letagadta. A skála középpontjában a nők vannak, ahol megjelenik a bosszúálló nő képe (Cronbach $\alpha = 0,88$).
2. alskála „*Ő is tehet róla*”: az áldozat is felelős azért, hogy vele nemi erőszak történt, tehát azt kapta, amit megérdemelt (Cronbach $\alpha = 0,88$).
3. alskála „*Tehetett volna ellene*”: az áldozat aktívabb fellépéssel vagy erőteljesebb ellenkezéssel megelőzhetette vagy megakadályozhatta volna az eseményeket. Ehhez kapcsolódik, hogy ha ilyen ellenállást kifejtett volna, annak nyomai megtalálhatóak lennének rajta, például horzsolások vagy más külsérelmi nyomok formájában (Cronbach $\alpha = 0,81$).
4. alskála „*Nem ez volt a szándéka*”: a nemi erőszak legfőbb kiváltó oka a szexuális izgalom és vágy, valamint az, hogy a férfiak elveszítik a kontrolljukat ezek felett (Cronbach $\alpha = 0,71$).
5. alskála „*Nem erőszak volt*”: a skála tételei szerint amennyiben intoxiká-

ció áll fenn, vagy nem volt kényszerítő eszköz az elkövetőnél, nem történetelt erőszak. Egyrészt felmentik az elkövetőt intoxikált állapotára hivatkozva, másrészt azt fejezik ki, hogy egy nőt nem lehet megerőszakolni kényszerítő eszköz nélkül (Cronbach $\alpha = 0,61$).

A kérdőív és négy alskálájának megbízhatósága tehát jó, az utolsó alskála esetében pedig még elfogadható.

Mivel adatfelvételünk során a tételek az alskáláknak megfelelő sorrendben jelentek meg a kitöltőknek, annak érdekében, hogy megvizsgáljuk, hogy a faktorstruktúra randomizált tétel sorrenddel is megmarad-e, egy másik vizsgálat adatain végeztünk konfirmatív faktorelemzést, melynek eredményei megerősítették ugyanezt a faktorstruktúrát (ld. 2. melléklet).

Az egyes alskálák alapstatisztikáit az alábbi 1. táblázat tartalmazza.

A legnagyobb fokú egyetértés az „*Ő is tehet róla*” valamint a „*Nem ez volt a szándéka*” alskálával mutatkozott. Az előbbi alskálával való egyetértés az áldozathibáztató attitűdöt mutatja, az utóbbi pedig, hogy hazánkban is elterjedt az a hiedelem, hogy a szexuális erőszak hátterében meghúzódó elsődleges motívum a szexuális erős vágy.

2. táblázat. A NEMES alszkáláinak átlagértékei közötti eltérés (Az összetartozó mintás t-próbák és az átlagok közötti különbségek Cohen-*d*-értékei)

	Hazudik róla	Ő tehet róla	Tehetett volna ellene	Nem ez volt a szándéka	Nem erőszak volt
1. Hazudik róla		0,42	0,48	0,39	0,97
2. Ő is tehet róla			0,76	0,01	1,14
3. Tehetett volna ellene				0,77	0,58
4. Nem ez volt a szándéka					1,36

3. táblázat. Az igazságos világba vetett hit és a nemierőszak-mítosz elfogadásának együttjárása

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

	Igazságos világba vetett hit	Igazságos világba vetett hit – személyes	Igazságos világba vetett hit – általános
Nemierőszak-mítosz elfogadása skála	0,164**	0,081*	0,212**
Hazudik róla	0,080*	0,020	0,121**
Ő is tehet róla	0,102**	0,034	0,142**
Tehetett volna ellene	0,206**	0,124**	0,250**
Nem ez volt a szándéka	0,147**	0,108**	0,152**
Nem erőszak volt	0,105**	0,028	0,161**

Az alszkálák átlagának összehasonlítására egy szempontos összetartozó mintás ANOVA-t végeztünk. A Mauchly-próba alapján sérült a sphericitás ($\chi^2(9) = 253,45$, $p < 0,001$), így a Greenhouse–Geisser-tesztet vettük figyelembe, amely alapján az alszkálák közötti különbség jelentős ($F(3,48, 2635,74) = 462,79$; $p < 0,001$; parciális $\eta^2 = 0,38$). Ezt a különbséget összetartozó mintás t-próbákkal vizsgáltuk, melyek szignifikáns különbséget mutattak, majd Cohen-féle *d*-értéket számoltunk a hatásméret vizsgálata céljából. A 2. táblázatban látható, hogy az 1. és 2. alszkála közötti eltérést leszámítva az alszkálák közötti különbségek közepes mértékűek.

Összefüggés-elemzések: a Nemierőszak-mítosz elfogadása kérdőív pszichometriai mutatói

A kérdőív konvergens validitását – olyan korábbi kutatásokra (pl. Suarez és Gadal-la, 2010) támaszkodva, melyek kimutatták a nemek közötti különbséget a nemierőszak-mítoszok elfogadásában – a férfiak és nők közötti különbség mérésével ellenőriztük. Korábbi eredmények (Burt, 1991; Payne és mtsai, 1999; Aosved és Long, 2006; McMahon és Farmer, 2011; Foster és Kidd, 2014) alapján feltételeztük, hogy a nemek között különbség mutatkozik a nemierőszak-mítosz elfogadásában. A szóráshomogenitás nem sérült, a kétmintás t-próba szignifikáns ($M_{\text{nő}} = 47,24$; $M_{\text{férfi}} = 54,27$; $t(753) = 4,64$, $p < 0,001$), tehát a férfi-

ak inkább elfogadják a nemierőszak-mítoszokat, mint a nők.

A skála konvergens validitását – tekintettel arra, hogy a két konstruktum hasonló – még az igazságos világba vetett hiten keresztül ellenőriztük (Bruggen és Grubb, 2014). A két változó között a legtöbb esetben ugyan szignifikáns, de gyenge a korreláció, ami arra utal, hogy a két konstruktum bár összefügg, azonban nem ugyanaz (ld. 3. táblázat).

Mivel a korábbi kutatások kimutatták a szexizmus és a nemierőszak-mítoszok összefüggését, a skála konstruktumvaliditását a szexizmuson keresztül ellenőriztük. Feltételeztük, hogy azok a személyek, akik magasabb szexizmussal jellemezhetőek, hajlamosabbak lesznek a nemierőszak-mítoszok elfogadására. A legtöbb esetben közepesen erős, szignifikáns összefüggéseket kaptunk, melyek a konstruktumvaliditás szempontjából megfelelőek. (Az eredményeket ld. a 4. táblázatban.)

A nemierőszak-mítoszok, az igazságos világba vetett hit, a szexizmusok és a nem összefüggései

A nemierőszak-mítosz elfogadása, a nem, az igazságos világba vetett hit és a szexizmus közötti összefüggések komplexebb feltárása érdekében többszörös lineáris regressziós elemzést végeztünk. Mivel a nemierőszak-mítoszok elfogadása erősen összefügg a szexizmussal (Aosved és Long, 2006; Cassel, 2012), elsőként az ellenséges és jóindulatú szexizmust léptettük be a regressziós modellbe, majd az igazságos világba vetett hitet, végül a nemet (ld. 5. táblázat).

A felállított modell a variancia 41,4%-át magyarázza. A legnagyobb magyarázóerővel az ellenséges szexizmus (37,1%), majd a jóindulatú szexizmus (3,7%) bír, ezek magyarázzák a variancia 40,8%-át. A maradék 0,6%-ot az igazságos világba vetett hit teszi hozzá.

4. táblázat. Az ambivalens szexizmus és a NEMES Pearson-féle korrelációs együtthatói

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

	Ambivalens szexizmus					
		ellenséges szexizmus	jóindulatú szexizmus			
				heteroszexuális intimitás	védelmező paternalizmus	nemi megkülönböztetés
Nemierőszak-mítosz elfogadása skála	0,620**	0,613**	0,450**	0,396**	0,330**	0,326**
Hazudik róla	0,523**	0,590**	0,310**	0,276**	0,247**	0,222**
Ő tehet róla	0,543**	0,540**	0,390**	0,350**	0,276**	0,279**
Tehetett volna ellene	0,432**	0,412**	0,329**	0,303**	0,240**	0,247**
Nem ez volt a szándéka	0,448**	0,388**	0,375**	0,321**	0,274**	0,269**
Nem erőszak volt	0,282**	0,293**	0,191**	0,146**	0,165**	0,13**

ÖSSZEFOGLALÁS

Kutatásunk fő célja az Updated Illinois Rapese Myth Acceptance Scale magyar adaptációja volt. Eredményeink szerint a Nemierőszak-mítoszok elfogadása skála – megtartva eredeti faktorstruktúráját – a magyar mintán is működik.

A skála megbízhatósága összességében magasnak mondható, a negyedik és ötödik alskála a legkevésbé megbízható, ugyanakkor még elfogadható. Megjegyzendő, hogy az amerikai mintán is ez a skála rendelkezik a legalacsonyabb Cronbach-alfa-értékkel.

A konvergens validitás ellenőrzése során korábbi tanulmányokkal konzisztensen azt találtuk, hogy a férfiak inkább egyetértenek a nemierőszak-mítoszokkal a nők csoportjához képest. Ennek a különbségnek a hátterében a férfiak konzisztensen magasabb szexizmuspontszáma állhat (Glick és Fiske, 1996; Kovács, 2004; Aosved és Long, 2006), továbbá az, hogy a nemierőszak-mítosz elfogadása és a szexizmus között együttjárás mutatkozik (Lonsway és Fitzgerald, 1994; Aosved és Long, 2006), ahogy saját kutatásunk is megerősítette ezt. A többszörös lineáris regressziós elemzés alapján a nemnek önmagában nincs magyarázó ereje a nemierőszak-mítosz elfogadása szempontjából, ha a szexizmust is beemeljük a regressziós modellbe. Az eredményekből arra következtethetünk, hogy maguk a nemierőszak-mítoszok is egyfajta szexista sztereotípiák hordozói a nőkkel és a nemierőszak-áldozatokkal szemben megnyilvánuló attitűdökben.

A konvergens validitás másik szempontú vizsgálata alapján gyenge összefüggést találtunk a nemierőszak-mítoszok elfogadása és az igazságos világba vetett hit között. Ezt az összefüggést mindemellett érdemes lenne

alaposabban elemezni az érintettség fokának tükrében. Korábbi kutatások szerint, ha az egyén igazságos világba vetett hite megkérdőjeleződik egy fenyegető esemény által, akkor hajlamosabb lesz azt követően az áldozathibáztatásra (pl. Strömwall és mtsai, 2014).

A skála konvergens validitását a szexizmusmal való együttjárása megerősíti. A legerősebb korreláció a nemierőszak-mítosz-elfogadás és az ambivalens szexizmus mint konstruktummal (jóindulatú és ellenséges szexizmus), illetve az ellenséges szexizmus alskálával áll fenn. Az ellenséges szexizmus funkciója – hogy igazolja a férfiak magasabb státuszát és büntesse azokat a nőket, akik megszegik hagyományos női szerepüket – megjelenhet a nemi erőszakban is, hiszen a nemi erőszak a hatalom és a másik feletti kontroll kifejezésének az eszköze (Lonsway és Fitzgerald, 1995), melyet értelmezhetünk az ellenséges szexizmus egy szélsőséges megnyilvánulásaként is.

A nem, a szexizmus és a nemierőszak-mítoszokkal való egyetértés összefüggései rávilágítanak arra a szempontra is, hogy nem hagyhatjuk figyelmen kívül a társadalom szerepét a témakör vizsgálatakor. Aosved és Long (2006) felvetette a nemierőszak-mítoszok, a szexizmus, és más intoleráns hiedelmek vizsgálatakor, hogy ezek a konstruktumok nemcsak az egyéni szinten (pl. nemierőszak-mítosz elfogadásának hatása a nemi erőszak elkövetésének valószínűségére), hanem a társadalomban is jelen vannak (pl. a nők elleni erőszak megelőzésére és az erőszak áldozatainak segítésére szolgáló szakpolitikák hiánya és a probléma konstans tagadása a döntéshozók által). Ha a társadalomban erőteljesen megjelennek ezek a hiedelmek, az egyén jobban elfogadja őket, mivel internalizálja az adott kultúrában élő domináns vélekedéseket (Kovács, 2004).

5. táblázat. A szexizmus, az igazságos világba vetett hit és a nem hatása a nemierőszak-mítosz elfogadásra. $R^2 = 0,408$ (1. lépés); $\Delta R^2 = 0,006$ (2. lépés); $\Delta R^2 = 0,001$ (3. lépés);

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

		B	SE B	β
1. lépés				
	Konstans	3,975	2,121	
	Ellenséges szexizmus	1,136	0,069	0,514***
	Jóindulatú szexizmus	0,439	0,064	0,216***
2. lépés				
	Konstans	-0,772	2,72	
	Ellenséges szexizmus	1,127	0,069	0,51***
	Jóindulatú szexizmus	0,417	0,064	0,205***
	Igazságos világba vetett hit	0,222	0,08	0,078**
3. lépés				
	Konstans	1,272	3,721	
	Ellenséges szexizmus	1,114	0,071	0,504***
	Jóindulatú szexizmus	0,419	0,064	0,206***
	Igazságos világba vetett hit	0,221	0,8	0,078**
	Nem	-0,979	1,216	-0,023

LIMITÁCIÓK

Fontos szem előtt tartani, hogy a skálára adott válaszok nem normális, ferde eloszlásúak, hasonlóan más kutatási eredményekhez (Payne és mtsai, 1999; Bohner és mtsai, 2006), ami problémákat okozhat mind korrelációs, mind kísérleti kutatások esetében (Greger és mtsai, 2007).

Kutatásunk korlátai közé tartozik, hogy vizsgálatunkban nem reprezentatív, hanem kényelmi mintavételt alkalmaztunk. A kitöltési hajlandóságot továbbá befolyásolhatta a témával kapcsolatos előzetes tapasztalat és érintettség is.

Fontos megjegyezni, hogy a kérdőív által feltárt nemierőszak-mítoszokon túl is léteznek olyan további nézetek a témában, amelyek széles körben elterjedtek, és további feltáró kutatásokkal feltérképezhetőek.

A kutatásban kizárólag a női nemi erőszak túlélőiről beszéltünk és férfi elkövetőkről. Ennek oka egyrészt módszertani, azaz a kérdőív sajátosságaiból és Lonsway és Fitzgerald (1994) nemierőszakmítosz-meghatározásából következik, másrészt kutatói döntés, hogy a társadalmi nemi szerepek és egyenlőtlenségek egyik legégetőbb problémáját, a nőkkel szembeni erőszakot kívántuk vizsgálni.

A fiatal felnőtt, egyetemista korosztály meghatározó hányada érintett a szexuális erőszak valamilyen formájában (lásd pl. Carey és mtsai, 2015), az eredeti kérdőív szerzőinek szándéka ezért az volt, hogy kifejezetten ezt a populációt vizsgálják. A skála jellemzője ezért, hogy tételei leginkább fiatalokra vonatkoznak és a szórakozás köré rendeződnek.

Mindemellett a kutatásban a kérdőívet anonim kitöltőkkel teszteltük, így fontos

megjegyezni, hogy a skála validitása is anonim, szociálpszichológiai típusú kutatásokra limitálódik.

KITEKINTÉS

A Nemierőszak-mítoszok elfogadása skála validált magyar változata a pszichológia számos területén, illetve más tudományterületeken is alkalmazható. Az eszköz lehetővé teszi az áldozathibáztatás és az elkövető felmentésének mérését, függetlenül attól, hogy az a kutatás, amelyben használják az eszközt, milyen paradigma mentén értelmezi a jelenséget.

Mivel ezeknek a mítoszoknak nagy szerepe lehet a nemi erőszak elkövetési hajlandóságának jóslásában, ezért a kérdőív hasznosnak bizonyulhat különféle alkalmazott területeken is. Így például serdülőknek vagy felnőtteknek szóló preventív programokban, ahol akár egy-egy beszélgetést facilitáló eszköz is lehet. Hasznos lehet továbbá a segítő szakemberek attitűdjeinek feltérképezésében, majd az áldozatok-

kal kapcsolatos bánásmódjának alakításában is. A nemierőszak-mítoszok elfogadásának vizsgálatát érdemes beemlíteni különböző edukációs programokba. Ezek a programok célozhatják a középiskolás korosztályt, ahol a szexuális közeledés már fontos témává válik. Célcsoportjai lehetnek továbbá egyetemisták – akik például gólyatáborban vesznek részt vagy szervezik az eseményt – megelőzve az olyan társas normák kialakulását, amelyek elfogadhatóvá és igazolhatóvá teszik a nemi erőszakot. Fontos lenne olyan emberek képzésébe is beemlíteni a nemierőszak-mítoszok jelenségkörét, akik munkájuk során áldozatokkal találkozhatnak: így például jogi szakemberek, bírók, ügyvédek vagy ügyészek; mentősök, orvosok – legfőképpen pedig nőgyógyászok, tanárok és pszichológusok. A nemierőszak-mítoszok fontos sarokpontjai lehetnek egy a nők elleni erőszakot célzó szakpolitika, különösképpen a kérdőív témájából fakadóan a nemi erőszakot célzó prevenció kidolgozásánál. A kérdőív maga pedig hozzásegíthet ezen programok és szakpolitikák hatékonyságának méréséhez.

SUMMARY

HUNGARIAN ADAPTATION OF THE RAPE MYTH ACCEPTANCE SCALE

Background and aims: The aim of the study was the Hungarian adaptation of the Updated Illinois Rape Myth Acceptance Scale (McMachon and Farmer, 2011).

Methods: In the study ($N = 758$) we applied CFA to test the factor structure of the Scale. Convergent and discriminant validity were tested with the Belief in a Just World Scale and the Ambivalent Sexism Scale.

Results: We got identical factors in the Hungarian version of the Scale. Male participants accepted more rape myths than women. We found significant correlation between rape myth acceptance and sexism, and between rape myth acceptance and just world believes.

Conclusion: It can be concluded that the Rape Myth Acceptance Scale is an adequate assessment tool to be used in Hungary.

Keywords: rape myth acceptance, sexism, just world belief, victim blaming

IRODALOM

- ABRAMS, D., VIKI, G., MASSER, B. BOHNER, G. (2003): Perceptions of stranger and acquaintance rape: The role of benevolent and hostile sexism in victim blame and rape proclivity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84. 111–125.
- ADOLFSSON K., STRÖMWALL L. A. (2017): Situational variables or beliefs? A multifaceted approach to understanding blame attributions. *Psychology, Crime & Law*, 23(6). 527–552.
- AKAIKE, H. (1974): A new look at the statistical model identification. *IEEE Transactions on Automatic Control*, 19(6). 716–723.
- AMNESTY INTERNATIONAL (2007): *Magyarország: Meg nem hallott segélykiáltások*. Amnesty International, Budapest.
- ANDERSON, K. B., COOPER, H., OKAMURA, L. (1997): Individual differences and attitudes toward rape: A meta-analytic review. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23(3). 295–315.
- AOSVED, A., LONG, P. (2006): Cooccurrence of rape myth acceptance, sexism, racism, homophobia, ageism, classism, and religious intolerance. *Sex Roles*, 55. 481–492.
- BERKICS, M. (2008): A társadalmi viszonyok és a társadalomban zajló versengés igazságosságának észlelése. Doktori értekezés. ELTE, Budapest.
- BETHLEN, A., PAP, E. (2012): *Módszertani ajánlások a szexuális erőszak áldozataival foglalkozó szakemberek számára*. Keret koalíció, Budapest.
- BOHNER, G., JARVIS, C. I., EYSSEL, F., SIEBLER, F. (2005): The causal impact of rape myth acceptance on men's rape proclivity: Comparing sexually coercive and noncoercive men. *European Journal of Social Psychology*, 35(6). 819–828.
- BOHNER, G., SIEBLER, F., SCHMELCHER, J. (2006): Social norms and the likelihood of raping: Perceived rape myth acceptance of others affects men's rape proclivity. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32. 286–297.
- BOHNER, G., REINHARD, M.-A., RUTZ, S., STURM, S., KERSCHBAUM, B., EFFLER, D. (1998): Rape myths as neutralizing cognitions: Evidence for a causal impact of anti-victim attitudes on men's self-reported likelihood of raping. *European Journal of Social Psychology*, 28. 257–268.
- BOLLEN, K. A. (1989): *Structural equations with latent variables*. Wiley, NY.
- BROWN, T. A. (2006): *Confirmatory Factor Analysis for Applied Research*. The Guilford Press, New York.
- BROWNMILLER, S. (1975): *Against Our Will: Men, Women and Rape*. Simon and Schuster, New York.
- BRUGGEN, M., GRUBB, A. (2014): A review of the literature relating to rape victim blaming: An analysis of the impact of observer and victim characteristics on attribution of blame in rape cases. *Aggression and Violent Behavior*, 19. 523–531.

- BURT, M. R. (1980): Cultural myths and supports for rape. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38(2). 217–230.
- BURT, M. (1991): Rape myths and acquaintance rape. In Parrot A., Bechhofer. L. (eds): *Acquaintance rape: The hidden crime*. Wiley, New York. 26–40.
- BURT, M., ALBIN, R. (1981): Rape myths, rape definitions, and probability of conviction. *Journal of Applied Social Psychology*, 11. 212–230.
- CAREY, K. B., DURNEY, S. E., SHEPARDSON, R. L., CAREY, M. P. (2015): Incapacitated and forcible rape of college women: Prevalence across the first year. *Journal of Adolescent Health*, 56(6). 678–680.
- CASSEL, A. (2012): Are you the problem, or the solution? Changing male attitudes and behaviors regarding sexual assault. *The International Honor Society in Psychology*, 17(2). 50–58.
- CHAPLEAU, K., OSWALD, D., RUSSEL, B. (2007): How ambivalent sexism towards women and men support rape myth acceptance. *Sex Roles*, 57. 131–136.
- CUSTERS, K., MCNALLIE, J. (2017): The relationship between television sports exposure and rape myth acceptance: the mediating role of sexism and sexual objectification of women. *Violence against women*, 23(7). 813–829.
- DALBERT, C. (1999): The world is more just for me than generally: About the personal belief in a just world scale's validity. *Social Justice Research*, 12. 79–98.
- EGAN, R., WILSON, J. C. (2012): Rape victims' attitudes to rape myth acceptance. *Psychiatry, Psychology and Law*, 19(3). 345–357.
- European Union Agency for Fundamental Rights (2014): *Violence against women: an EU-wide survey*. http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf (Letöltés ideje: 2018. július 9.)
- EYSSEL, F., BOHNER, G. (2011): Schema effects of rape myth acceptance on judgments of guilt and blame in rape cases: The role of perceived entitlement to judge. *Journal of Interpersonal Violence*, 26. 1579–1605.
- FARAGÓ, L., KENDE, A. (2017): Az elnyomás támogatása vagy az egyenlőség ellenzése? Az új Szociális Dominancia Orientáció Skála (SDO7) vizsgálata. *Alkalmazott Pszichológia*, megjelenés alatt.
- FOSTER, C., KIDD, G. (2014): Acquittance rape: associations between rape myths, blame, and attitudes towards women. *Asian Journal of Humanities and Social Studies*, 2(3). 447–457.
- FURNHAM, A. (2003): Belief in a just world: Research progress over the past decade. *Personality and Individual Differences*, 34. 795–817.
- GEISER, C. (2012): *Data analysis with Mplus*. The Guilford Press, New York.
- GLICK, P., FISKE, S. (1996): The ambivalent sexism inventory: differentiating hostile and benevolent sexism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70. 491–512.
- GERGER, H., KLEY, H., BOHNER, G., SIEBLER, F. (2007): The acceptance of modern myths about sexual aggression scale: Development and validation in German and English. *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression*, 33(5). 422–440.

- HAMMOND, M., BERRY, A., RODRIGUEZ, D. (2011): The influence of rape myth acceptance, sexual attitudes, and belief in a just world on attributions of responsibility in a date rape scenario. *Legal and Criminological Psychology*, 16. 242–252.
- HAWORTH-HOEPPNER, S. (1998): What's gender got to do with it? Perceptions of sexual coercion in a university community. *Sex Roles*, 38. 757–779.
- HAYNES, G., OLSON, J. (2006): Coping on threats to just-world beliefs: Derogate, blame or help? *Journal of Applied Social Psychology*. 36. 664–682.
- JONASON, P. K., GIRGIS, M., MILNE-HOME, J. (2017): The exploitive mating strategy of the Dark Triad traits: Tests of rape-enabling attitudes. *Archives of sexual behavior*, 46(3). 697–706.
- KENNY, D. A. (2015): *Measuring Model Fit*. <http://davidakenny.net/cm/fit.htm> (Letöltés ideje: 2018. július 9.)
- KOVÁCS, M. (2004): Nemi ideológiák és karrier-aspirációk különböző felsőoktatási intézményekben tanuló diákok körében. ELTE, Doktori értekezés.
- LAMBERT, A., RAICHLE, K. (2000): The role of political ideology in mediating judgments of blame in rape victims and their assailants: A test of the just world, personal responsibility, and legitimization hypotheses. *Personality & Social Psychology Bulletin*, 26. 853–863.
- LEMAIRE, K. L., OSWALD, D. L., RUSSELL, B. L. (2016): Labeling sexual victimization experiences: the role of sexism, rape myth acceptance, and tolerance for sexual harassment. *Violence and victims*, 31(2). 332.
- LERNER, M. (1980): *The belief in a just world: A fundamental delusion*. Plenum Press, New York.
- LONSWAY, K. A., FITZGERALD, L. F. (1994): Rape myths: in review. *Psychology of Women Quarterly*, 18. 133–164.
- LONSWAY, K., FITZGERALD, L. (1995): Attitudinal antecedents of rape myth acceptance: A theoretical and empirical reexamination. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68. 704–711.
- MALAMUTH, N., SOCKLOSIE, R., KOSS, M., TANAKA, J. (1991): Characteristics of aggressors against women: Testing a model using a national sample of college students. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 59. 670–681.
- MCMAHON, S., FARMER, G. (2011): An updated measure for assessing subtle rape myths. *Social Work Research*, 35(2). 71–81.
- MURNEN, S. K., KOHLMAN, M. H. (2007): Athletic participation, fraternity membership, and sexual aggression among college men: A meta-analytic review. *Sex Roles*, 57(1–2). 145–157.
- MURNEN, S. K., WRIGHT, C., KALUZNY, G. (2002): If “boys will be boys,” then girls will be victims? A meta-analytic review of the research that relates masculine ideology to sexual aggression. *Sex Roles*, 46. 359–375.
- NORFOLK, G. A. (2011): Leda and the Swan: And other myths about rape. *Journal of Forensic and Legal Medicine*, 18. 225–232.
- NORRIS, J., CUBBINS, L. (1992): Dating, drinking, and rape: Effects of victim's and assailant's alcohol consumption on judgments of their behavior and traits. *Psychology of Women Quarterly*, 16. 179–191.

- PAYNE, D., LONSWAY, K., FITZGERALD, L. (1999): Rape myths acceptance: exploration of its structure and its measurement using the Illinois Rape Myth Acceptance Scale. *Journal of Research of Personality*, 33(1). 27–68.
- SABLE, M. R., DANIS, F., MAUZY, D. L., GALLAGHER, S. K. (2006). Barriers to reporting sexual assault for women and men: Perspectives of college students. *Journal of American College Health*, 55(3). 157–162.
- STRÖMWALL, L., ALFREDSSON, S., LANDSRÖM, H. (2014): Perpetrator characteristics and blame attributions in a stranger rape situation. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, 6. 63–37.
- SUAREZ, E., GADALLA, T. M. (2010): Stop blaming the victim: A meta-analysis on rape myths. *Journal of Interpersonal Violence*, 25(11). 2010–2035.
- SÜSSENBACH, P., BOHNER, G., EYSSEL, F. (2012): Schematic influences of rape myth acceptance on visual information processing: An eye-tracking approach. *Journal of Experimental Social Psychology*, 48. 660–668.
- SWIM, J., AIKIN, K., HALL, W., HUNTER, B. (2001): Szexizmus és rasszizmus: régi típusú és modern előítéletek. In Hunyady, Gy., Nguyen Luu, L.: *Sztereotípiakutatás. Hagyományok és irányok*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. 326–360.
- SZABÓ, M. (2008): A társadalmi nemekkel kapcsolatos dinamikus nézetrendszerek szociálpszichológiai vizsgálata: Ideológiák és sztereotípiák. nemi tipizáltság és társas identitás. Doktori értekezés. ELTE, Budapest.
- VIKI, G., ABRAMS, D. (2002): But she was unfaithful: Benevolent sexism and reactions to rape victims who violate traditional gender role expectations. *Sex Roles*, 47. 289–293.
- VIKI, G., ABRAMS, D., MASSER, B. (2004): Evaluating stranger and acquaintance rape: The role of benevolent sexism in perpetrator blame and recommended sentence length. *Law and Human Behavior*, 28. 295–303.
- VONDERHAAR, R. L., CARMODY, D. C. (2015): There are no “innocent victims”. The influence of just world beliefs and prior victimization on rape myth acceptance. *Journal of interpersonal violence*, 30(10). 1615–1632.
- WATTS, A. L., BOWES, S. M., LATZMAN, R. D., LILIENTFELD, S. O. (2017): Psychopathic traits predict harsh attitudes toward rape victims among undergraduates. *Personality and Individual Differences*, 106, 1–5.
- WHATLEY, M., RIGGION, R. (1993): Gender differences in attributions of blame for male rape victims. *Journal of Interpersonal Violence*, 8. 502–511.
- WIRTH J., WINKLER Zs. (2015): *Nők elleni erőszak az adatok tükrében. FRA-népesség-bűnügyi statisztikák*. <https://nokjoga.hu/sites/default/files/filefield/nane-fra-nepessege-nyubs-final-2014-w-w-2015jun19.pdf> (Letöltés ideje: 2018. július 9.)
- World Health Organization (2002): *World report on violence and health*. http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/ (Letöltés ideje: 2018. július 9.)
- World Health Organization (2007): *Rape: How women, the community and the health sector response*. <http://www.svri.org/rape.pdf> (Letöltés ideje: 2018. július 9.)

- YAMAWAKI, N. (2007): The role of rape myth acceptance and belief in a just world on victim: A study in Japan. *Psychologia: An International Journal of Psychology in the Orient*, 52. 163–174.
- YOUNG, B. R., DESMARAIS, S. L., BALDWIN, J. A., CHANDLER, R. (2017): Sexual coercion practices among undergraduate male recreational athletes, intercollegiate athletes, and non-athletes. *Violence against women*, 23(7). 795–812.

MELLÉKLETEK

I. melléklet

Nemierőszak-mítoszok Elfogadása Skála (NEMES)

Kérem, olvassa el figyelmesen az alábbi állításokat, majd 1-től 7-ig terjedő skálán a megfelelő szám bejelölésével mindegyiknél jelezze, hogy mennyire ért velük egyet (1 = egyáltalán nem értek egyet; 7 = teljes mértékben egyetértek). Kérjük, sorban haladjon, és ne hagyjon ki kérdést!

1. Ha egy lányt megerőszakolnak miközben részeg, legalább részben felelős azért, hogy ilyen fordulatot vettek a dolgok.
2. Azok a lányok, akik ribancosan öltöznek fel, amikor bulizni mennek, maguknak keresik a bajt.
3. Ha egy lány egy sráccal kettesben bemegy egy szobába egy buliban, akkor magának köszönheti, ha megerőszakolják.
4. Ha egy lány úgy viselkedik, mint egy ribanc, könnyen bajba kerülhet.
5. Amikor egy fiú megerőszakol valakit, az általában a szex utáni erős vágyából fakad.
6. A fiúk általában nem akarják ráerőszakolni a másokra a szexet, de néha túlságosan messzire mennek szexuálisan.
7. Akkor történik erőszak, amikor egy fiú elveszíti a kontrollt a szexuális késztetési felett.
8. Amikor egy fiú részeg, akár akaratlanul is megerőszakolhat valakit.
9. Nem szabadna nemi erőszaknak tekinteni, ha a fiú részeg volt és nem fogta fel mit tesz.
10. Nem hívhatjuk nemi erőszaknak, ha mindkét fél részeg volt.
11. Ha egy lány fizikailag nem ellenkezik – még ha szóban ki is fejezi ellenvetését – nem lehet nemi erőszaknak tekinteni.
12. Ha a lány nem harcolt a támadója ellen, akkor nem mondhatjuk, hogy nemi erőszak történt.
13. Valószínűleg nem volt erőszak, ha nincsenek a lányon horzsolások vagy más külsérelmi nyomok.
14. Ha a feltételezett erőszaktevőnél nem volt fegyver, nem igazán nevezhető nemi erőszaknak.
15. Ha a lány nem mondja ki, hogy „nem”, nem állíthatja, hogy nemi erőszak történt.
16. Sok lány, aki azt mondja, hogy megerőszakolták, igazából beleegyezett a szexbe, csak aztán megbánta az esetet.
17. A nemi erőszak vádját gyakran csak arra használják, hogy visszavágjanak a fiúknak.

18. Sokszor a lányok, akik azt állítják, megerőszakolták őket, igazából buzdították a fiúkat, majd megbánták.
19. A lányok, akik azt állítják, hogy megerőszakolták őket, sokszor csak érzelmi problémákkal küzdenek.

Hazudik róla – 1. alskála: 16, 17, 18, 19

Ő is tehet róla – 2. alskála: 1, 2, 3, 4

Tehetett volna ellene – 3. alskála: 11, 12, 13, 15

Nem ez volt a szándéka – 4. alskála: 5, 6, 7, 8

Nem erőszak volt – 5. alskála: 9, 10, 14

2. melléklet. Konfirmatív faktoranalízis randomizált kérdéssorrendnél

Résztevők és eljárás

Vizsgálatunk anonim, online kutatás volt, kényelmi mintavétellel.¹ A kitöltők részben közösségi oldalak felhasználói, részben kreditért résztvevő egyetemisták voltak. A kutatásban 870 fő vett részt ($N_{\text{nő}} = 662$; $N_{\text{férfi}} = 191$; $N_{\text{NA}} = 17$; $M_{\text{kor}} = 30,66$; $SD_{\text{kor}} = 12,35$).

Eszközök

A vizsgálatban a korábban bemutatott Updated Illinois Rape Myth Acceptance Scale – Nemierőszak-mítosz elfogadása skálát (NEMES; Cronbach $\alpha = 0,91$; jelen kutatásban $\alpha = 0,926$) és a Glick és Fiske-féle Ambivalens Szexizmus Kérdőívet (Cronbach $\alpha = 0,78$; jelen kutatásban $\alpha = 0,944$) használtuk.

EREDMÉNYEK

Megerősítő faktorelemzéssel ellenőriztük a Nemierőszak-mítoszok elfogadása kérdőív faktorstruktúráját. ($\chi^2 = 507,769$; $df = 142$; $RMSEA = 0,054$; $p_{\text{Close}} = 0,076$; $CFI = 0,928$; $TLI = 0,913$; $SRMR = 0,055$; Akaike = 50834,517).

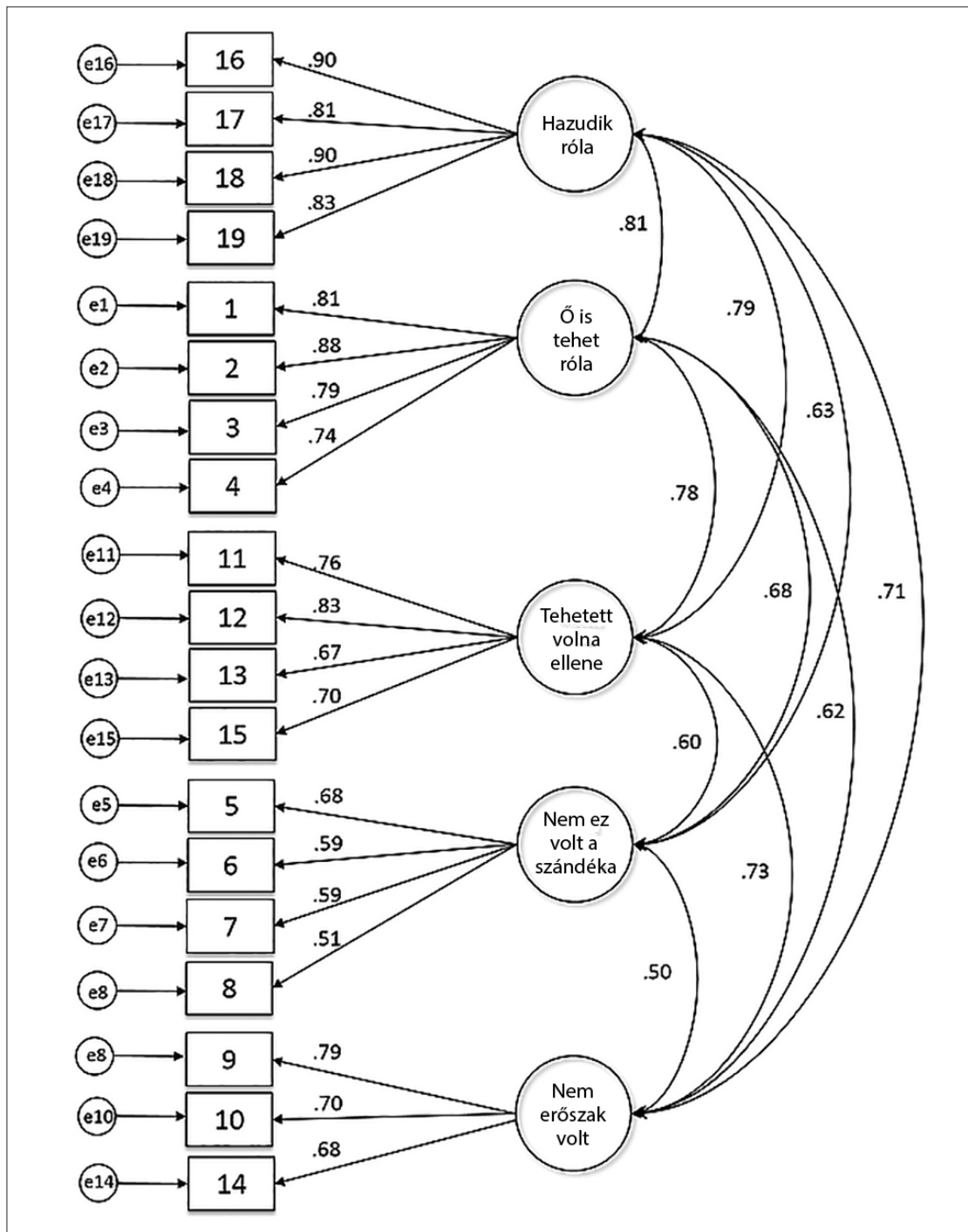
Az alskálák reliabilitása 0,674–0,919 között van (1. alskála Cr. $\alpha = 0,919$; 2. alskála Cr. $\alpha = 0,865$; 3. alskála Cr. $\alpha = 0,815$; 4. alskála Cr. $\alpha = 0,677$; 5. alskála Cr. $\alpha = 0,674$)

Az egyes alskálák alapstatisztikáit az alábbi táblázat tartalmazza.

1. táblázat. A Nemierőszak-mítosz elfogadása skála alapstatisztikái

	átlag	szórás	minimum	maximum
Nemierőszak-mítosz elfogadása skála	2,05	1,04	1	7
Hazudik róla	1,98	1,30	1	7
Ő is tehet róla	2,46	1,59	1	7
Tehetett volna ellene	1,74	1,21	1	7
Nem ez volt a szándéka	2,60	1,29	1	7
Nem erőszak volt	1,33	0,77	1	7

¹ Az adatfelvétel egy másik kutatás részét képezte (anonimizált hivatkozás).

2. ábra. A Nemerőszak-mítoszok elfogadása skála faktorstruktúrája